

ROMÁNSKÉ UMĚNÍ

- ▣ začátek 11. - pol. 13. století – západní země jižní a střední Evropy
 - na východě byzantský sloh
- ▣ vznik na území bývalé Západořímské říše
 - nevzniká na jednom místě, ale přibližně ve stejné době v různých zemích bývalé ZŘŘ
 - umění má v jednotlivých oblastech různý charakter
- ▣ pojem románský sloh vznikl v poslední třetině 19. století
 - nahradil starší používaný název „byzantinský sloh“
 - název je odvozen od slova Řím = ROMA
 - ▣ protože je inspirován stavbami římského impéria

- ▣ šířitelem a nositelem slohu je církev
 - umění sloužilo církvi k propagaci náboženské ideologie
 - ▣ náboženská ideologie zároveň upevňovala feudální zřízení
 - do současnosti se zachovala řada církevních staveb, především kostelů
 - ▣ kostely tvořily v západní Evropě mezi 11. – 12. st. podstatnou stavební činnost
 - mezi církevní stavby dále patřili kláštery a baziliky
- ▣ dále se stavěly světské stavby: paláce, hrady, špitály, kupecké a šlechtické domy, tvrze, mosty...
 - téměř nic se ovšem nezachovalo

- ▣ kulturní vývoj v 11. – 13. století ovlivnily: křížové výpravy, vpád Tatarů do východní Evropy, rozvoj měst, všeobecná diferenciaci společnosti, významné postavení církve a církevních řádů, boj o investuru
 - boj o investuru = zápas mezi papeži a římskými císaři o to, kdo bude v říši vybírat biskupy, arcibiskupy a opaty
- ▣ v románském umění se necenila tvůrčí originalita, ale pracovalo se podle předloh
 - hlavní snahou umělců bylo předlohy věrně napodobit

▣ znaky slohu:

- stavební materiál – kámen
- masivní stavby
- klenba- valená (později křížová)
- sloupy s bohatě zdobenými hlavicemi
- silné zdi
- portály
- sdružená okna
- kopule

▣ rozdělení románského umění:

- architektura
- malířství
- sochařství

SOCHAŘSTVÍ

▣ charakteristika:

- náběhy k realismu
 - náměty z bajek a legend
- vliv antiky
 - tendence k obnově figurálního sochařství
- přísně vázáno na církevní architekturu
- vázáno na kostel a bohoslužbu

▣ funkce:

- šíření náboženských idejí

▣ znaky:

- antirealismus a transcendentální ráz
 - nezáměr o prostor a plastický tvar
 - předepsaná kompoziční schémata
 - tendence k plošnosti a linearismu
 - záliba ve stylizaci

▣ druhy románského sochařství:

■ kamenictví

- dekorativní: portály, archivoly
- sloupy – hlavice, patka, dřík; různé ornamenty
- figurální: **tympanony**
 - tympanon je prostor ve štítu portálu, nad dveřmi nebo oknem, zpravidla polokruhového nebo trojúhelníkového tvaru

■ kovolictví

- bronzové dveře

■ řezbářství

- krucifixy (nadživotní velikost, polychromování)

▣ organizace umělecké práce

■ stavební hutě

- stavitelé, kameníci, zedníci, malíři nástěnných obrazů
- laikové

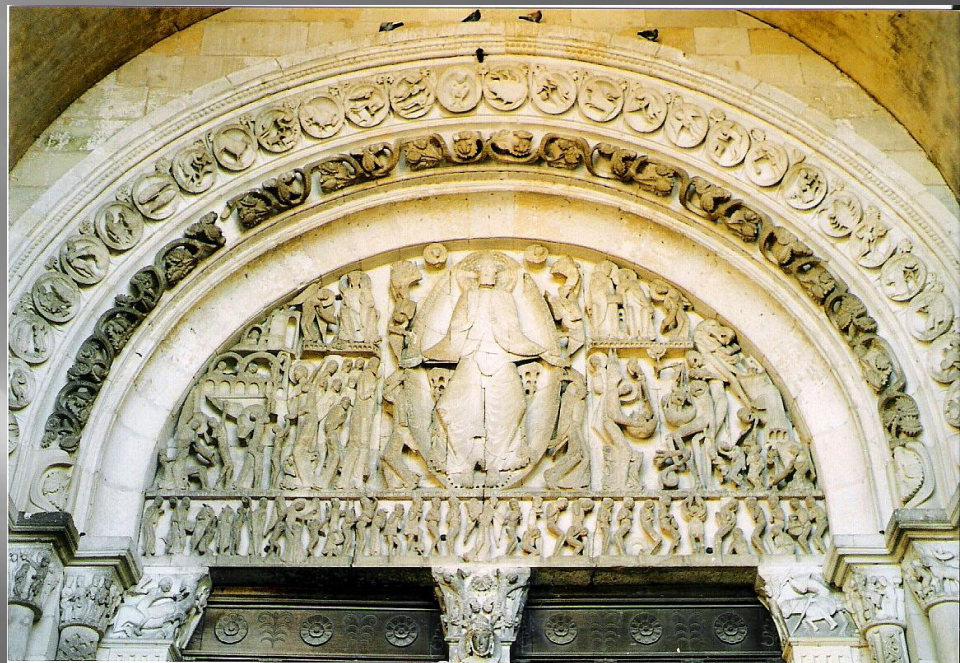
■ skriptoria a řemeslnické dílny

- řezbáři, kovolijci, zlatotepci, iluminátoři knih
- řeholníci

tympanony klášterního kostela
sv. Magdalény ve Vézelay

tympanony klášterní katedrály v
Saint-Lazare v Autunu

▣ náměty figurálního sochařství:

- Kristus
- evangelisté
- apokalypsa
- poslední soud
- spása a ztracení
- životy světců

▣ sochy se vytvářely ve stavitelských hutích

▣ tvůrci soch jsou většinou anonymní

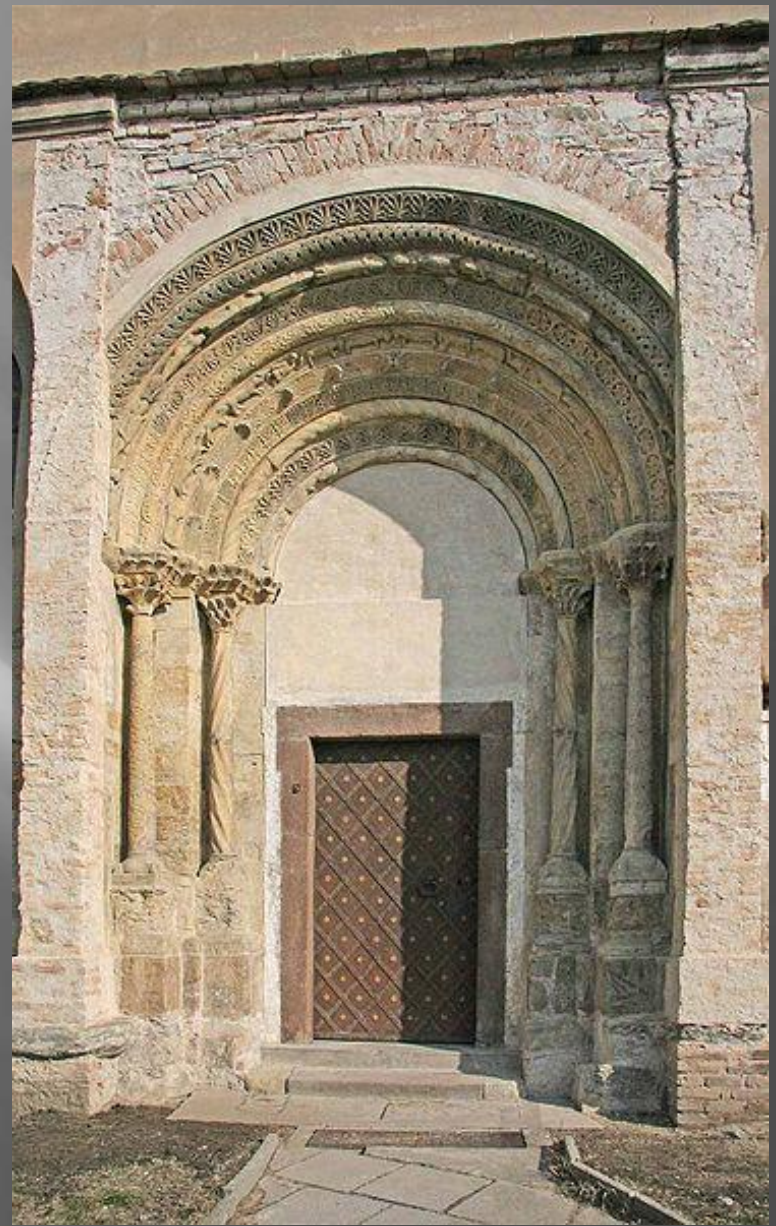
▣ stavební materiál

- kámen
- cihly
- dřevo

Románské sochařství v českých zemích

- ▣ poměrně malý počet památek, netvoří souvislou vývojovou linii
- ▣ románský sloh v českém sochařství na venkově dozníval do konce 13. století , zatímco se od poloviny 13. století postupně prosazovala gotika
- ▣ druhy:
 - dekorativní sochařství
 - ▣ kostela sv. Prokopa v Záboří u Labem
 - figurální sochařství
 - ▣ Porta Coeli, Tišnov
- ▣ nejvýznamnější díla:
 - ▣ Biskupský palác v Olomouci
 - ▣ Kostel sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory
 - ▣ Mostecký reliéf, svatojiřský reliéf
 - ▣ Kouřimští lvi

- dekorativní
sochařství

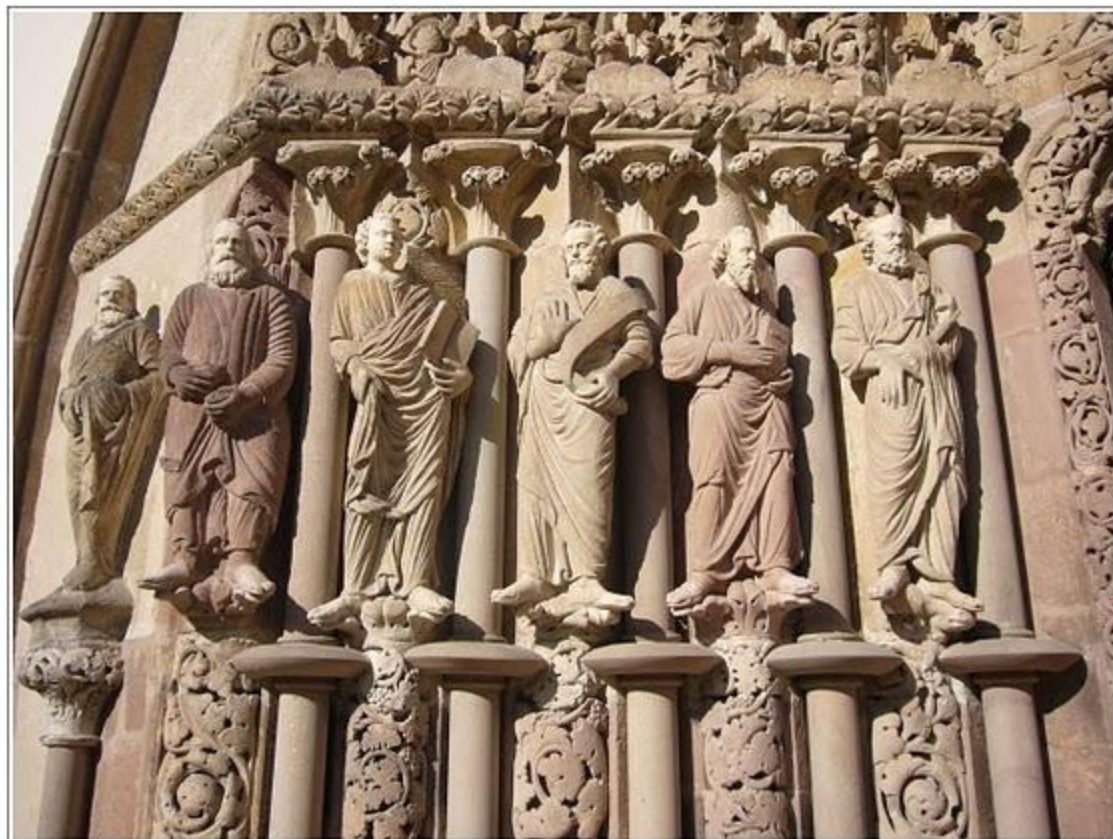
kostela sv. Prokopa
v Záboří u Labem

- figurální sochařství

Porta Coeli, Tišnov

Porta coeli

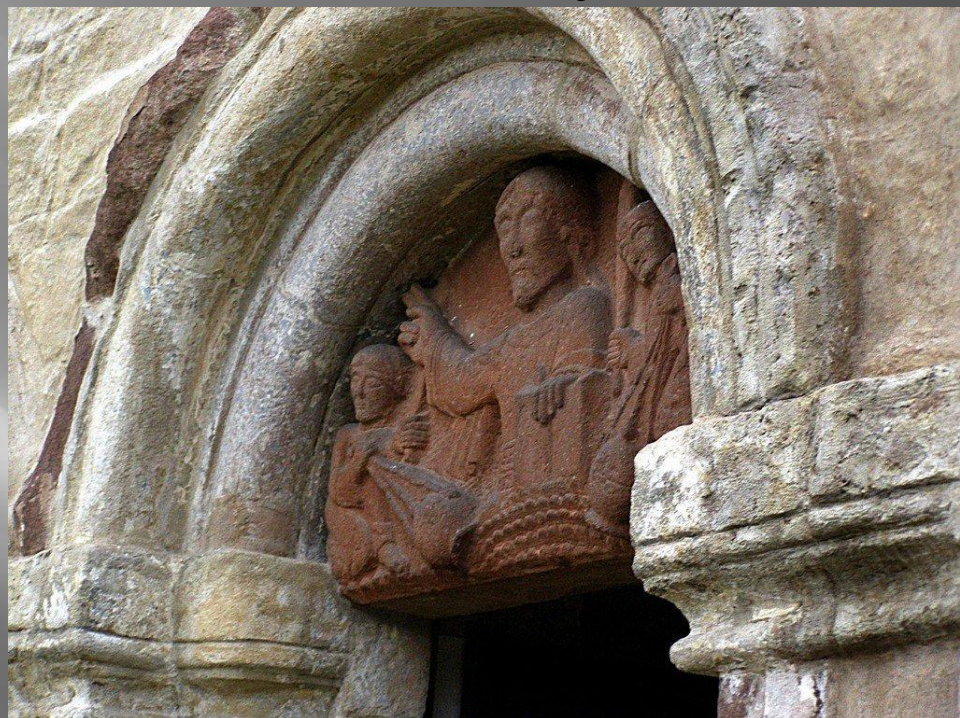

Porta coeli

Porta coeli

Kostel sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory

Kouřimští lvi - první volné sochy

Lví smečka u kašny před Karolinem

Plastika dvouocasého lva se svatováclavskou korunou na hlavě u Pražského hradu

MALÍŘSTVÍ

▣ náměty:

- náboženské náměty (realita vnějšího světa se nezpodobňuje)
 - ▣ zobrazování náboženského života
 - ▣ zobrazování svatých
- rostlinné
- živočišné

▣ rysy:

- obličej ženy a mužů se často lišily jen plnovousem
- tváře osob jsou bez pocitů, působí chladně a neživě
- nenajdeme ani náznak perspektivy
- rovnoběžné promítání
 - nezkrácená chodidla, postavy jakoby stojí na špičkách
- chybí smysl pro reálnost
 - velikost postav je určena jejich důležitostí, ne jejich vzdáleností od malíře – Kristus zaujímá vždy význačné místo a obyčejný člověk je v dolním rohu = hieratická perspektiva

▣ rozvoj:

- nástěnné malby
- deskové malby (Itálie)
- freskářství
- knižní malby rukopisů
- vitráží
- tapisérie
- mozaiky

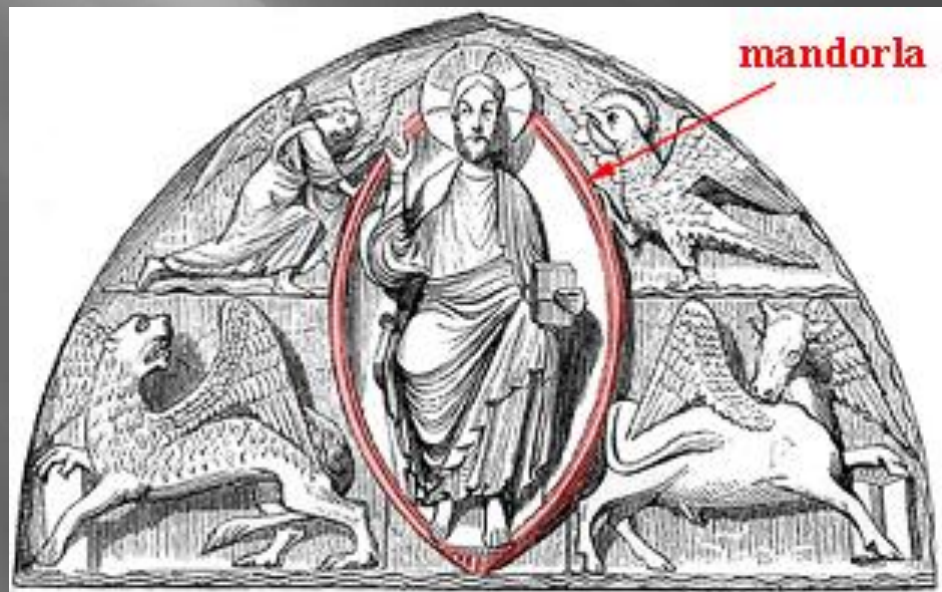
Palladium – Ochranný obraz země české

▣ nástěnná malba:

- byla určena především prostým lidem, kteří neuměli číst
 - ▣ měla se stát jakousi obrazovou Biblí pro nevzdělané
 - ▣ byly zde líčeny příběhy Panny Marie, Krista a světců
- autory byly často kočovné tlupy malířů - laiků
- je malba, která je neoddělitelnou součástí stavby
- může představovat jak ornamentální výzdobu, tak krajinu, zátiší, mytologické či biblické výjevy...
- uspořádání obrazů odpovídalo církevní hierarchii – nahoře byl Kristus

- typický je motiv Krista v mandorle
 - býval obklopen 12 apoštoly
 - symboly:
 - Lev – Marek
 - Býk – Lukáš
 - Orel – Jan
 - Anděl – Matouš
 - **mandorla** = elipsovitý typ svatozáře

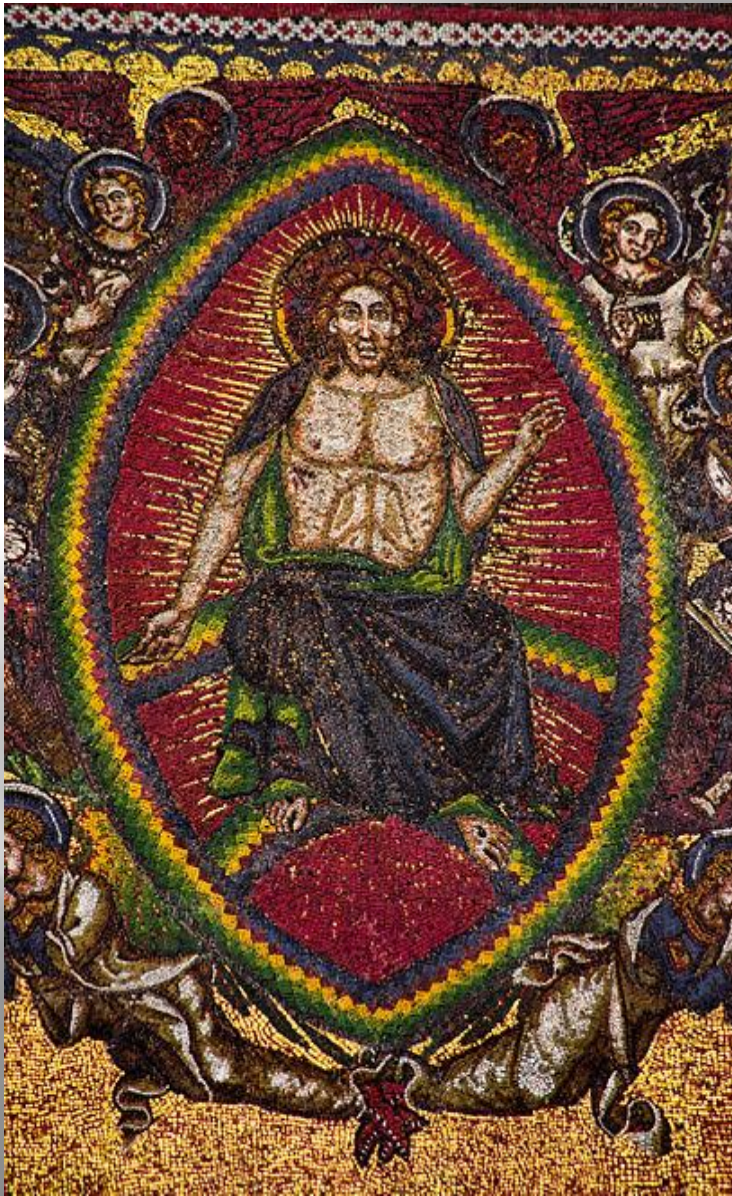
Kristus v mandorle, Kostel Stětí
svatého Jana Křtitele, Praha

Madona a dítě v mandorle

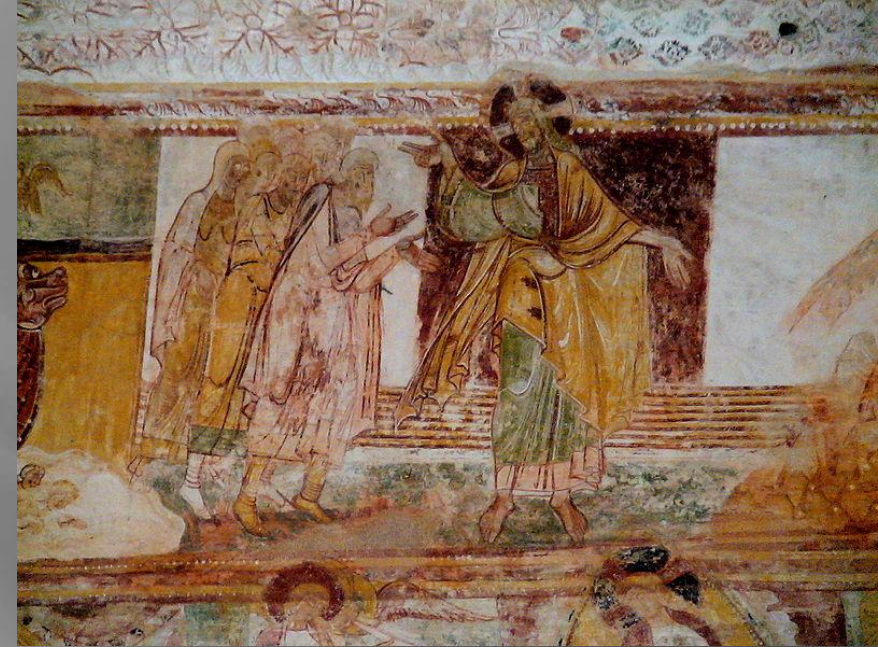
Mandorla kolem Ježíše Krista na
mozaice posledního soudu, Zlatá
brána Svatovítské katedrály, Praha

Madonna of Bettona (Assisi)

nástěnná malba v
rotundě
sv. Kateřiny
ve Znojmě

Kláster Saint-Savin-sur-
Gartempe, Francie

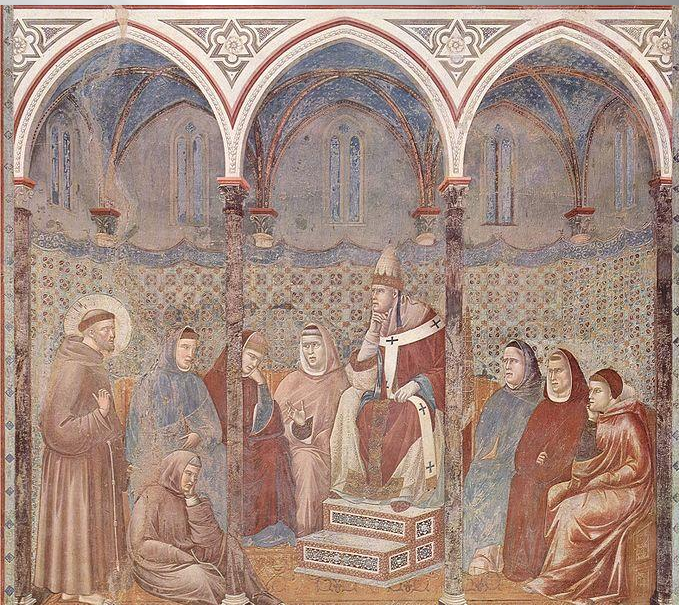
▣ freska:

- je nástěnná malba zhotovená na vlhké omítce
- název freska pochází z italského al fresco („na čerstvo“)

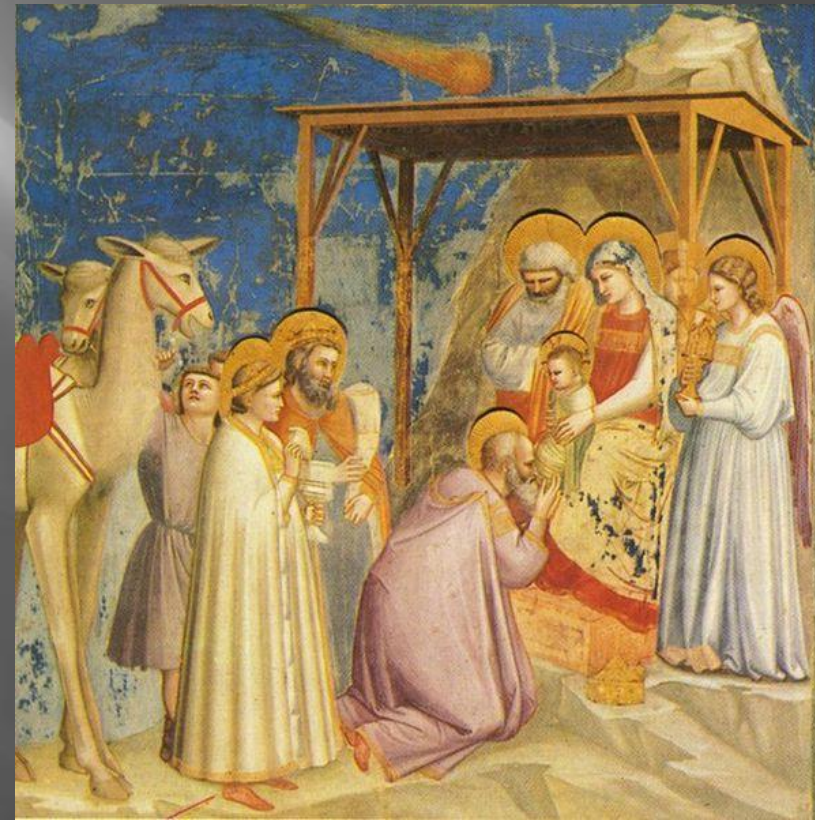
➤ Giotto di Bondone

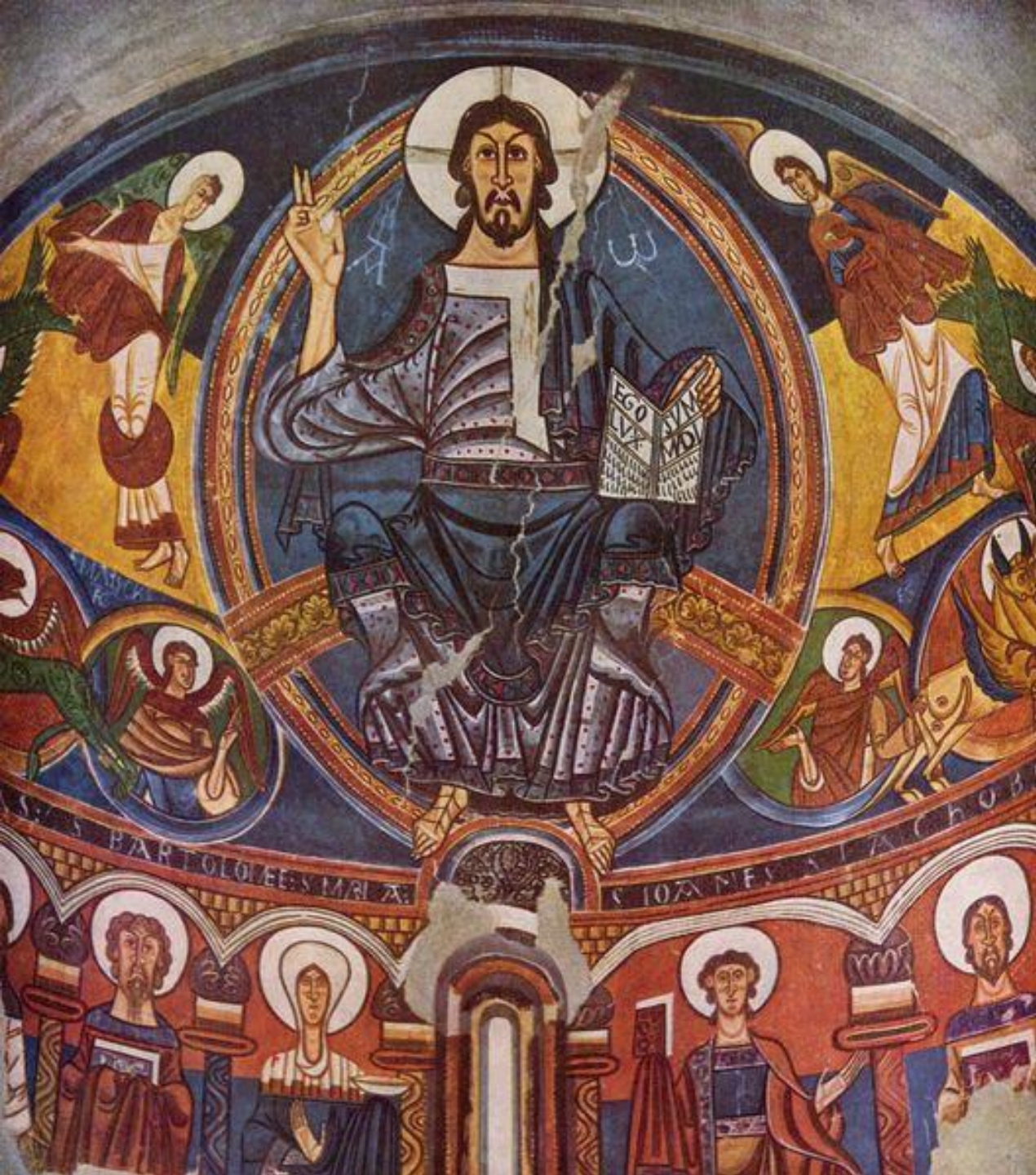
- italský malíř a architekt

Klanění tří králů, Padova,
kaple Scrovegniů

Scéna ze
života sv.
Františka,
horní kostel
baziliky sv.
Františka,
Assisi

Katalánská
freska,
Barcelona

Mistr Pedret, Madona a dítě v království a
klanění tří králů, Španělsko

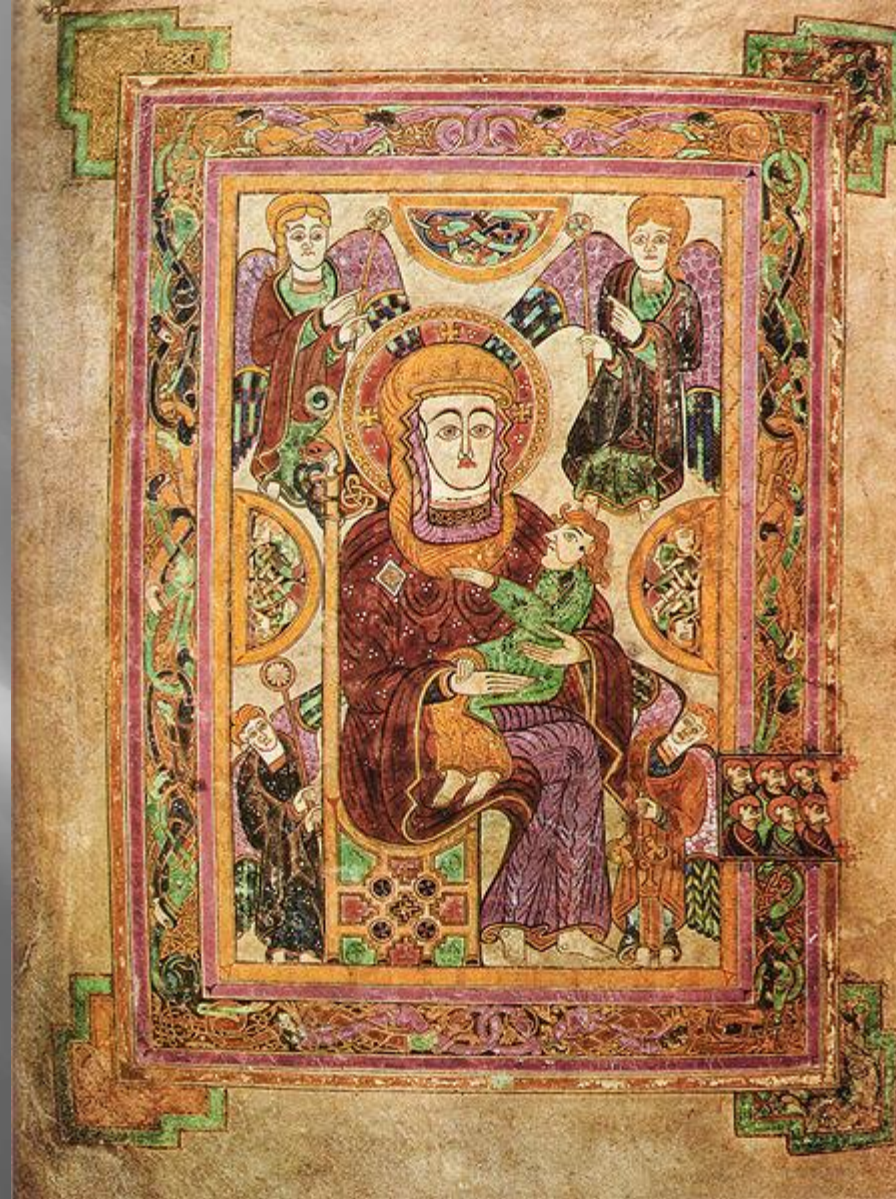
▣ knižní malba

- knižní iluminace (ilustrace), rukopisy
- byla určena převážně pro kněží a největší světské feudály
- zprvu se zdobily jen knihy pro liturgickou potřebu, později i knihy světského charakteru
- použití kvašových barev a zlata
- materiálem knih je převážně pergamen z oslí kůže
- iniciály byly bohatě zdobeny miniaturními malbami

scény ze života Davida

Kniha z Kellsu, Madona s
Ježíškem

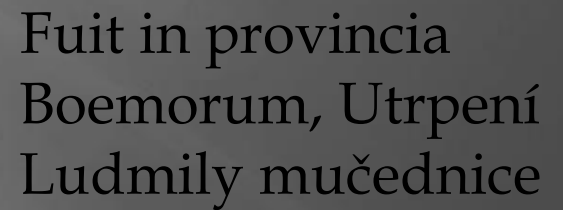
- jeden z nejstarších iluminovaných rukopisů

Zavraždění knížete Václava jeho bratrem Boleslavem, Gumpoldova legenda Život sv. Václava, Wolfenbüttel, před rokem 1006

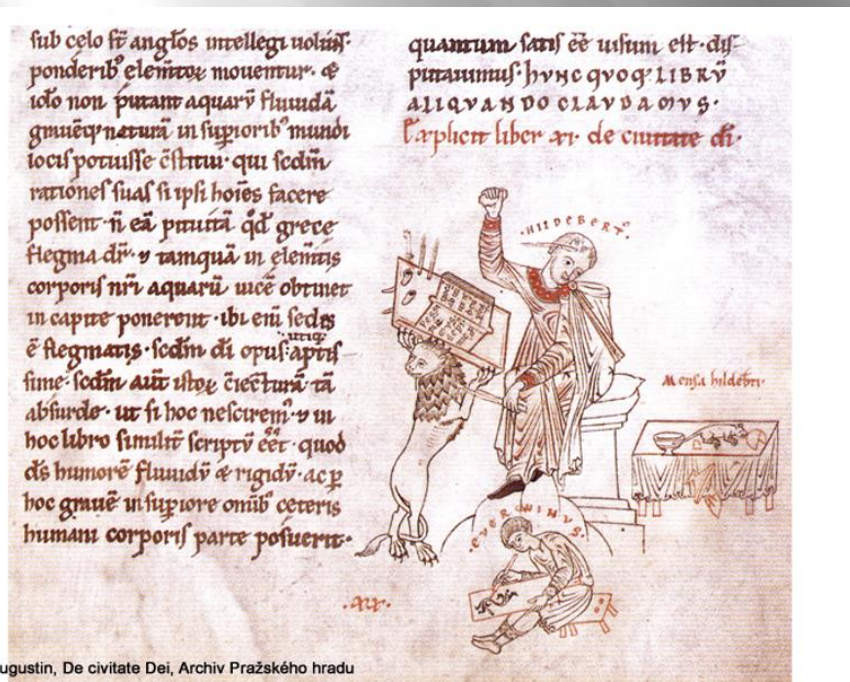

Václav na hostině u svého bratra Boleslava, Gumpoldova legenda Život sv. Václava, Wolfenbüttel , před rokem 1006

- ▣ nejvýznamnějším rukopisem 12. století, kdy na české malířství působil sloh salcburské školy, je **Augustinův spis O státě božím** (De civitate Dei) v němž malíř a písař Hildebert nakreslil sebe a svého pomocníka Everwina při práci, kterou ruší mlsná myš – jedná se o první žánrový obraz v českém malířství

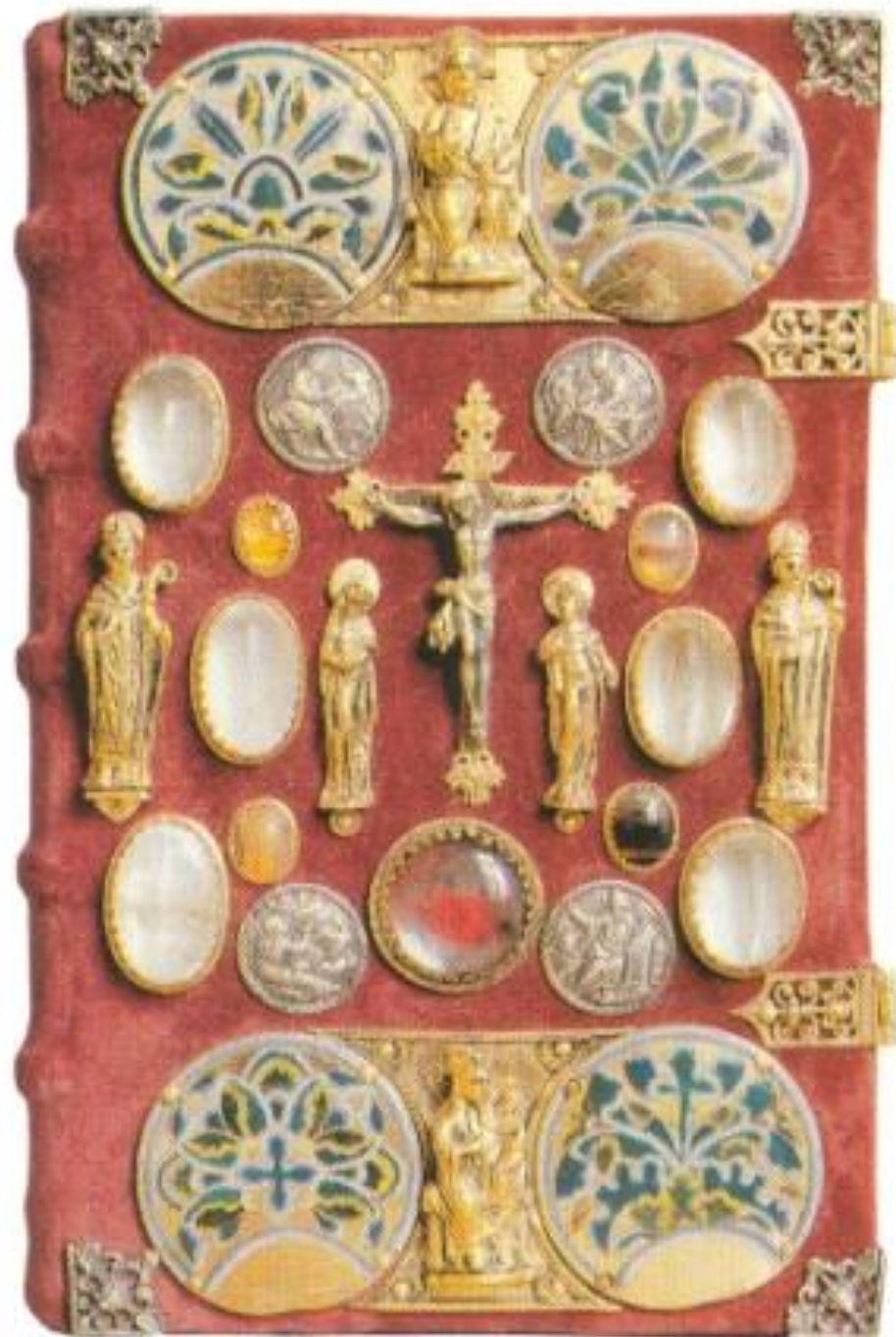
- ▣ **Sedlecký antifonář** je jednou z nejvýznamnějších památek pozdně románské knižní malby na českém území

Madona s dítětem

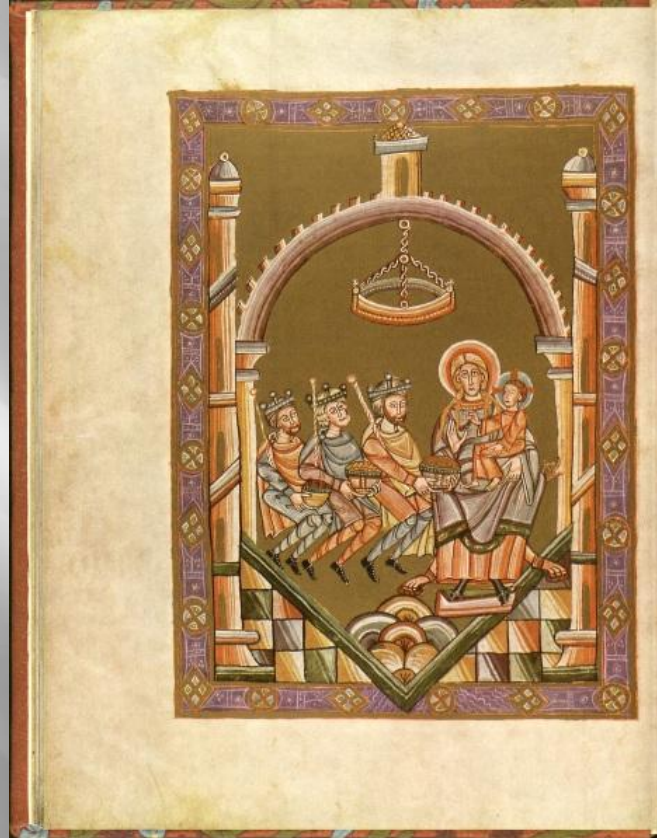
vazba
strahovského
evangeliáře

Kodex Vyšehradský

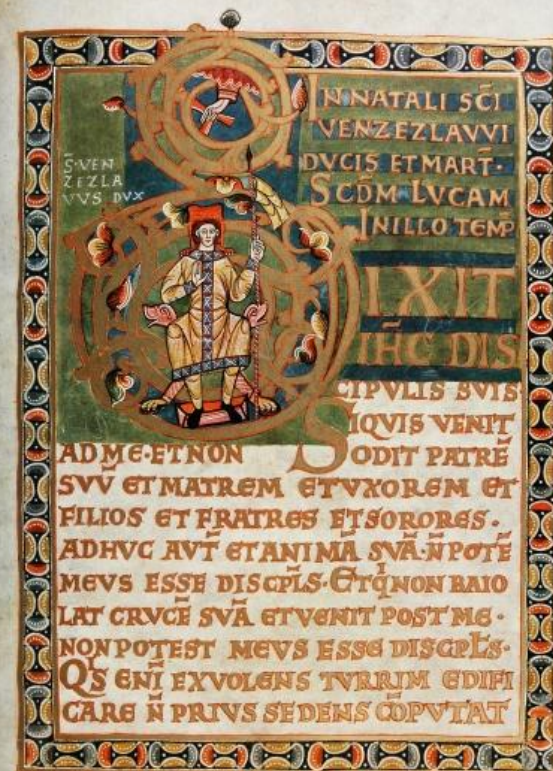
- ▣ nebo – li, Korunovační evangelistář
 - evangelistář = výběr ukázek z evangelií
- ▣ pravděpodobně vznikl v době korunovace Vratislava II. na českého krále
- ▣ mistr Kodexu vyšehradského přišel do Prahy nejspíš z Řezna a stal se hlavou iluminátorské dílny, která zde působila za vlády krále Vratislava I.
- ▣ kodex má rozměry 415 × 340 mm a obsahuje 108 pergamenových listů

Poslední večeře Páně

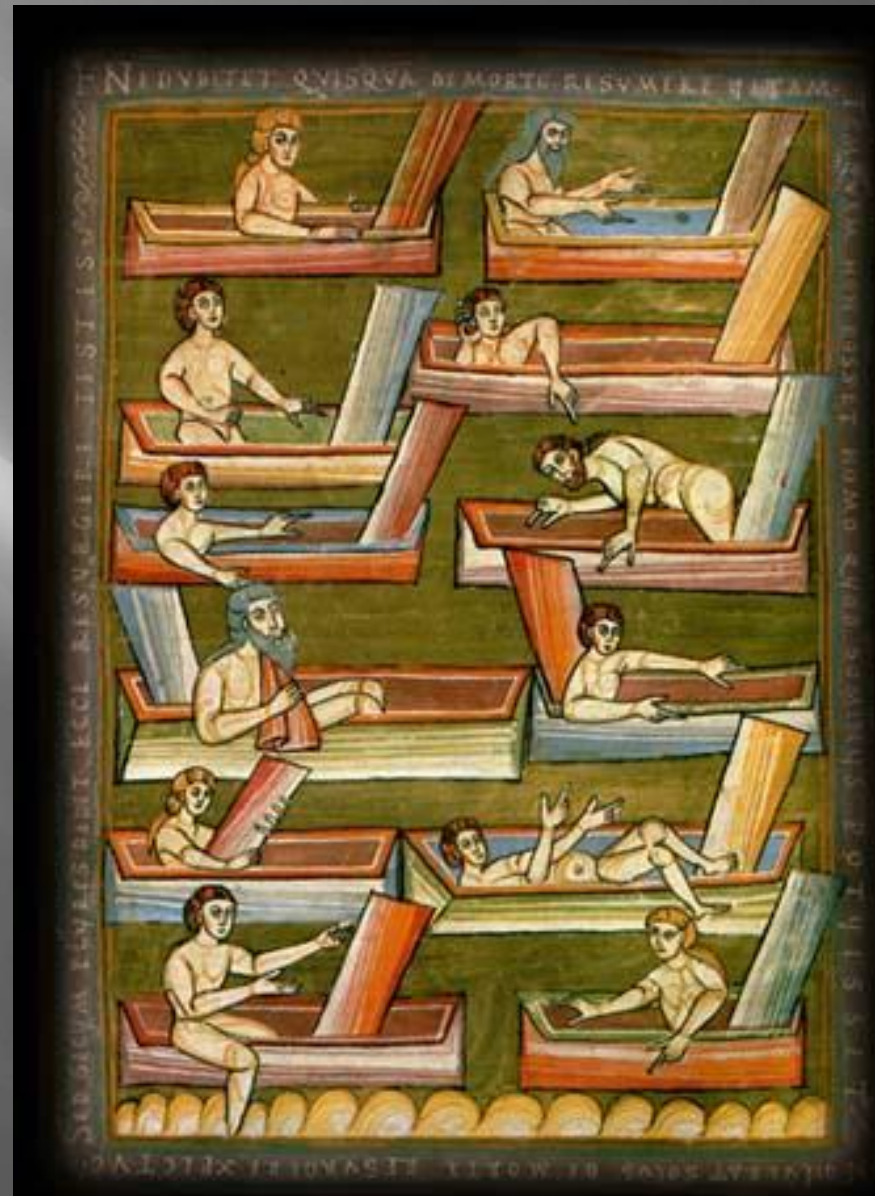

iluminace z Kodexu
Vyšehradského

Svatý Václav

A medieval manuscript illustration depicting ten figures working on a large wooden structure, possibly a ship or a large building. The figures are arranged in two rows of five. The top row shows figures working on the upper parts of the structure, while the bottom row shows figures working on the lower parts. The background is a solid green color. The entire scene is enclosed in a decorative border with Latin text.

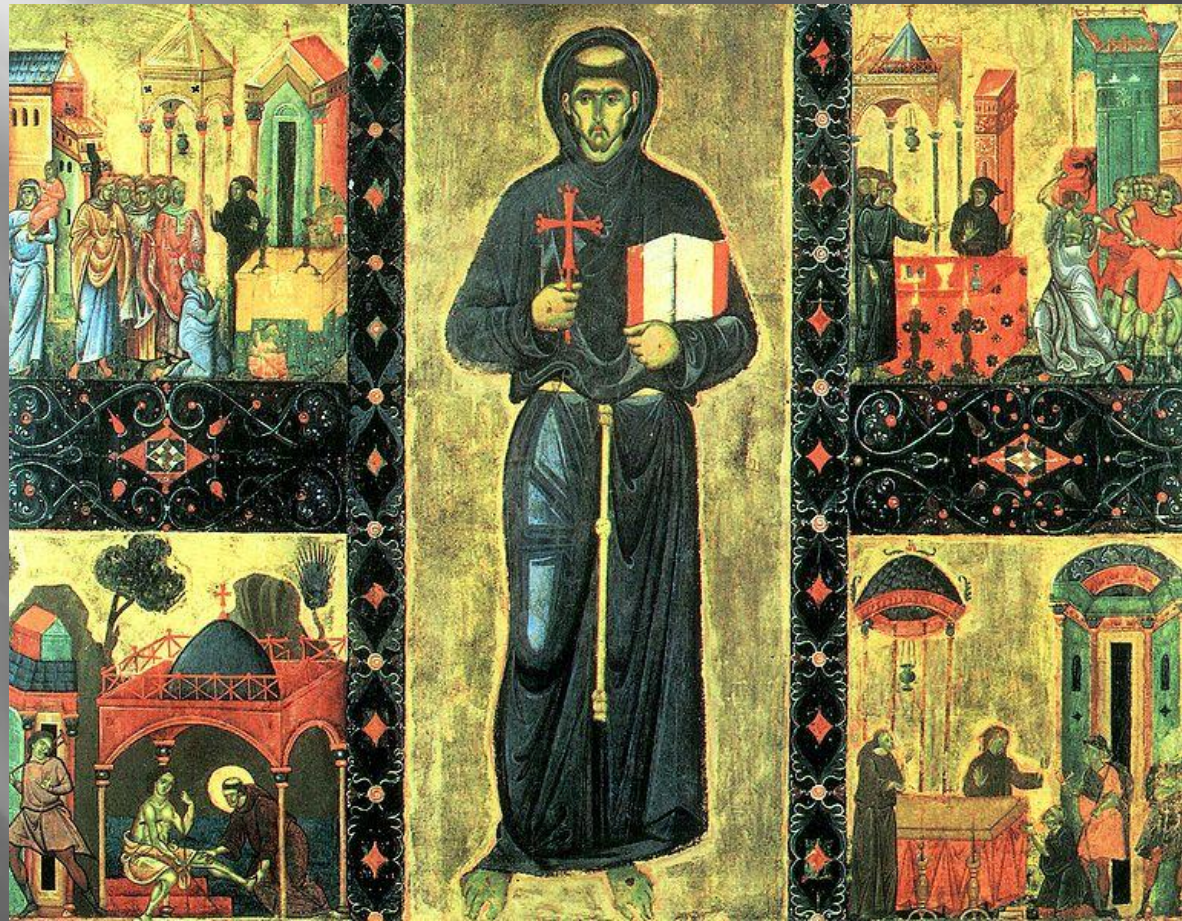

▣ desková malba

■ zdobily hlavně oltářní mensy

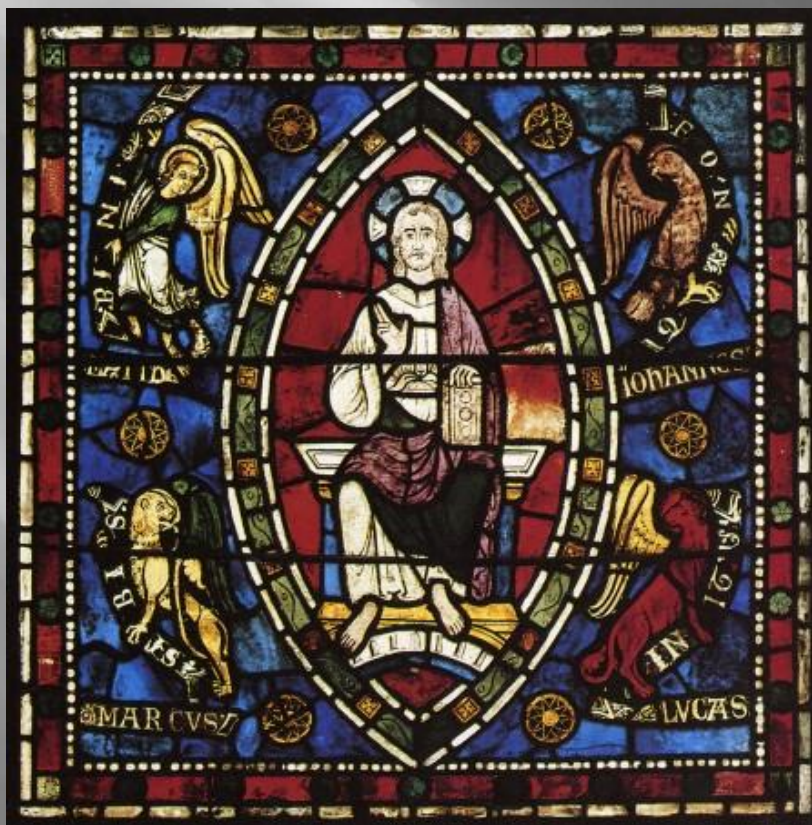
- ▣ oltářní mensa je součástí oltáře, obětní stůl křesťanského rituálu

Giunta Pisano

▣ vitráže

- vitráž je skleněná plocha složená z různobarevných, výtvarně pojednaných skel spojovaných pomocí olověných pásků a sloužící k zasklení oken
- z tohoto umění se zachovalo několik barevných oken

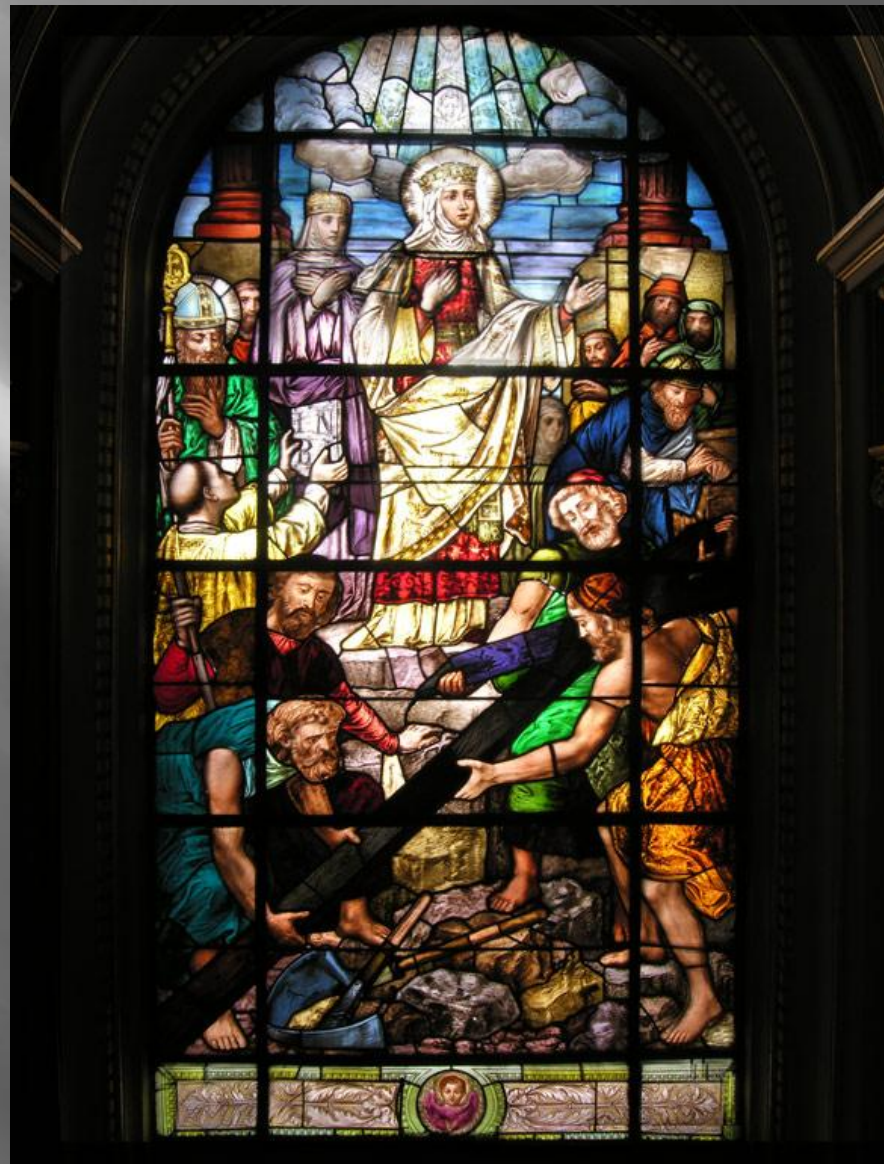

Cathédrale Notre-Dame de Chartres

sv. Petr a Pavel - Červené Janovice

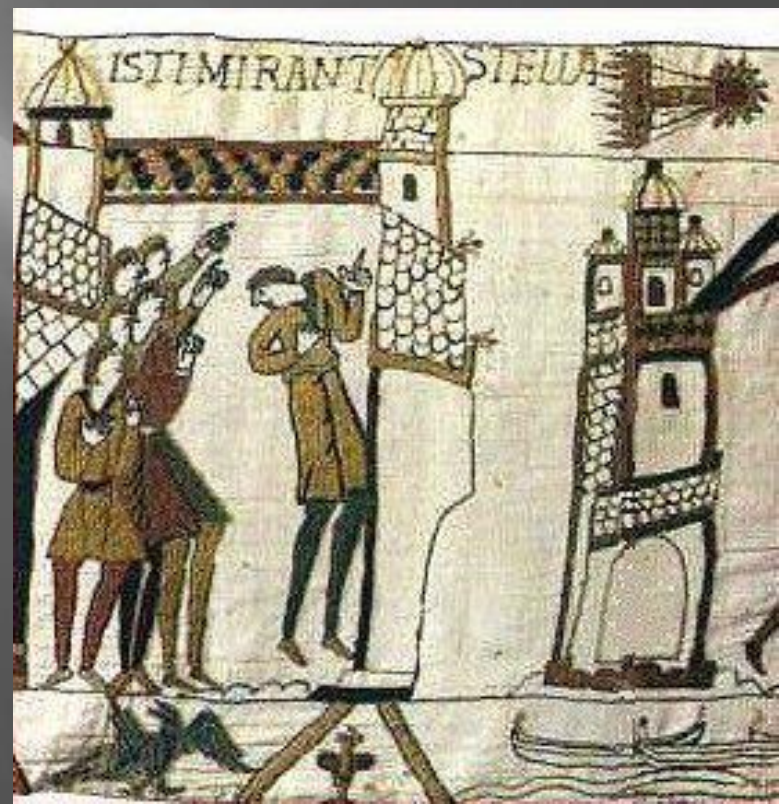
kostelem Povýšení svatého Kříže, Lanžhot
Nalezení svatého Kříže

▣ tapisérie

■ Tapisérie z Bayeux

- ▣ 0,5 m × 70 m
- ▣ dlouhá vyšívaná tkanina, která zobrazuje události vedoucí k normanské invazi do Anglie v roce 1066

▣ mozaiky

Capella Palatina, Itálie

Meister der Nea Moni-Kirche in-Chios
detail mozaiky z kláštera Nea Moni

ARCHITEKTURA

▣ SAKRÁLNÍ

- vedoucí postavení
- církev hlavním zřizovatelem, objednatel i výrobcem románského umění
- kostely, kláštery

▣ PROFÁNNÍ

- světské stavby
- hrady, městské paláce, měšťanské domy, kamenné mosty

- ▣ relativní rozšířenost slohu a vzájemnou podobnost stavebních struktur po Evropě byla umožněna poměrně značnou mobilitou středověkého lidu
- ▣ šlechta a rytíři, ale i kupci, řemeslníci, mniši a misionáři putovali Evropou a roznášeli a sdíleli (mimo jiné) znalosti potřebné ke konstrukci staveb

▣ znaky:

❖ 2 základní typy kostelů:

▣ podélné – jednolodní, stejnolodní, baziliky baziliky

- obdélníková stavba, jejíž vnitřní prostor byl podélně rozčleněn sloupořadím do tří i více lodí
- půdorys latinského kříže
- původně sloužila jako tržiště nebo soudní budova
- v křesťanském chrámu byla hlavní loď podstatně vyšší i širší – na východní straně ji ukončoval polokruhový výklenek – apsida, v němž bylo umístěno kněžiště
 - apsida = půlkruhová či podkovovitá oltářní nika (výklenek) zaklenutá konchou (kulová klenba)
- uprostřed kněžiště stál oltář, u kterého se sloužila mše
- západní průčelí (věže)
- vnitřek baziliky osvětlovala okna umístěná v horní části zdí, jež vymezovaly střední loď
- transept – příčná chrámová loď, která slouží k oddělení presbytáře (kněžiště) od hlavní chrámové lodi

- ❑ **centrální** – rotunda, pětikopulový chrám, půdorys oktagonu, čtverce, řeckého kříže

rotundy

- jednoduchá stavba kruhového půdorysu s kuželovitou střechou
- stavěny na místech, kde měli připomínat významné události z života svatých nebo jejich mučednickou smrt
- mívaly jednu i více apsid
- ❖ stavby působí masivně, neboť velký tlak kleneb vyžadoval tlusté zdi
- ❖ malá členitost klenby – uplatnění různých kleneb
- ❖ tlak kleneb nesou pilíře
- ❖ sloupy se skládají ze tří částí - patky, dříku, hlavice
- ❖ nejvíce vyzdobenou částí kostelů bývá západní průčelí (reliéf nad portálem)
- ❖ reliéfy představují první sochařské výtvořy
- ❖ stavební materiál byl kámen, ale také cihla

- ❖ zdi byly složeny z kamenných kvádříků a zvenku byly neomítnuty
- ❖ okna malá, úzká, obloukovitá nebo podvojná bez skel
- ❖ vertikální členění stěn
- ❖ aditivnost – skládání prvků v co největší soubor
- ❖ prostor je zakončen valenou nebo křížovou klenbou
- ❖ dekorativní prvky architektury:
 - ❑ portály
 - ústupkové
 - ornamenty
 - části portálu
 - ❑ rosety
 - ❑ vnější členění fasády
 - obloučkový vlys
 - sdružená okna
 - slepé arkády

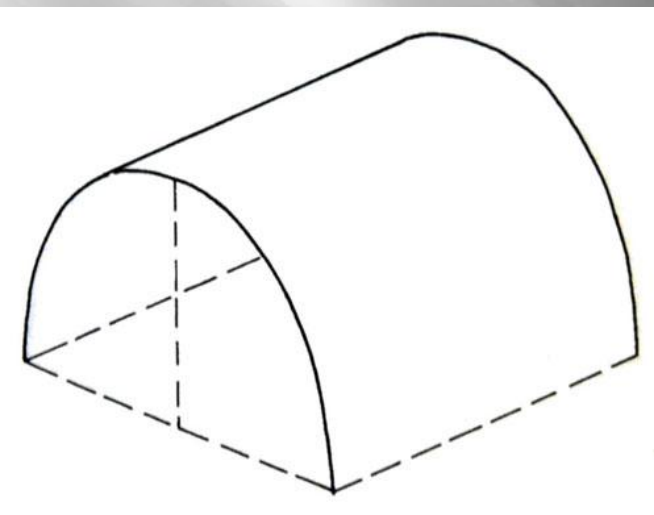
❖dekorativní prvky v interiéru:

- ☐fresková malba
- ☐malba na skle
- ☐sochařská výzdoba

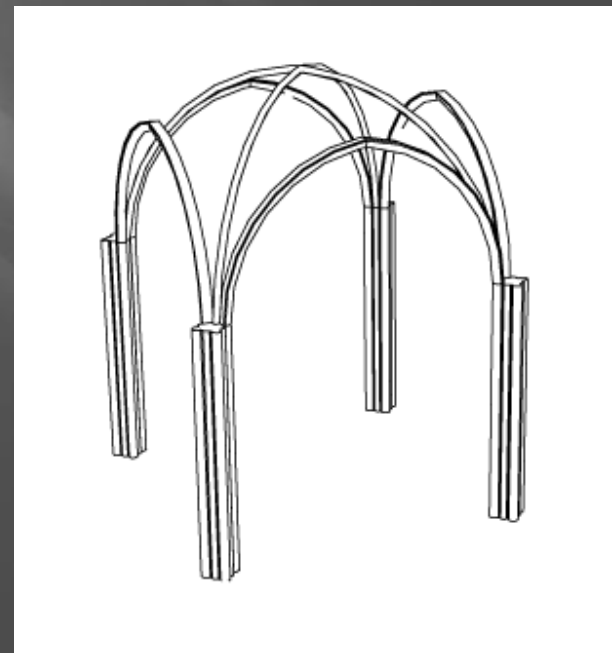
❖klenby

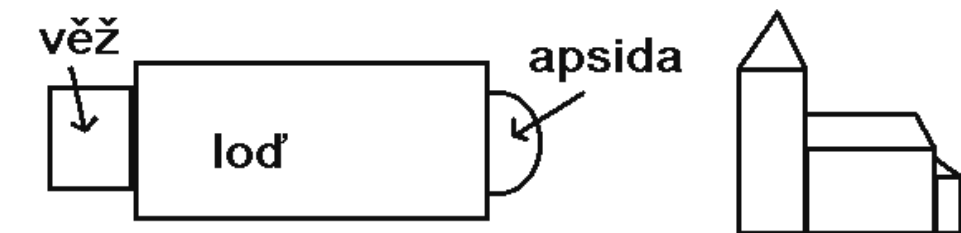
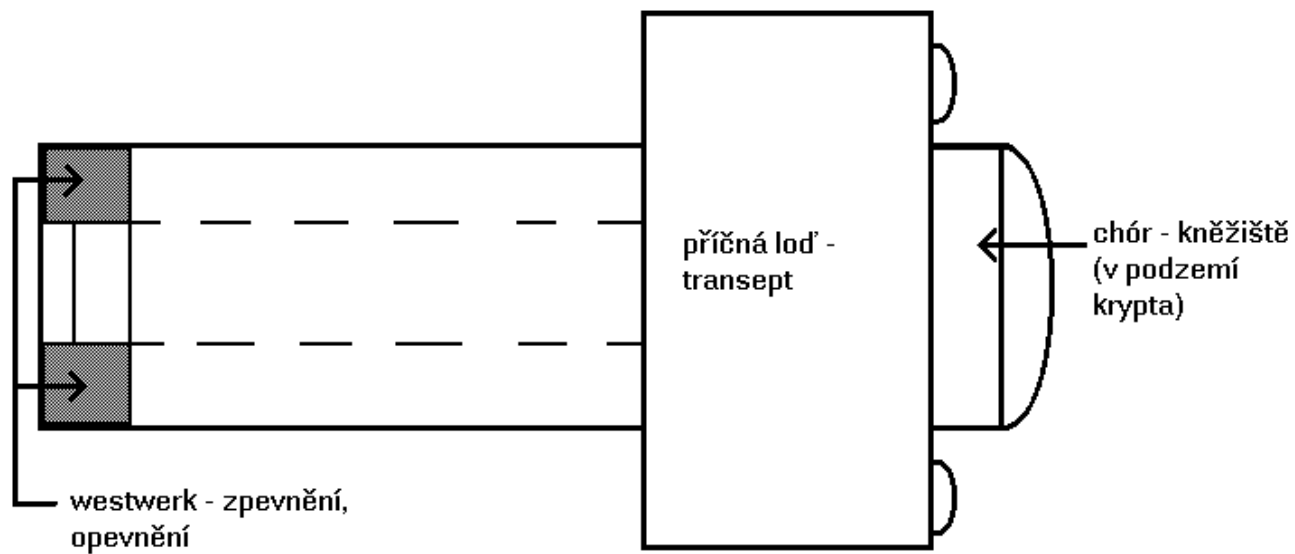
- ☐klenba valená
- ☐valená klenba zpevněná klenebními pasy
- ☐klenba křížová
 - vznikla křížením 2 klenebních polí
- ☐zaklenutí kupole

valená klenba

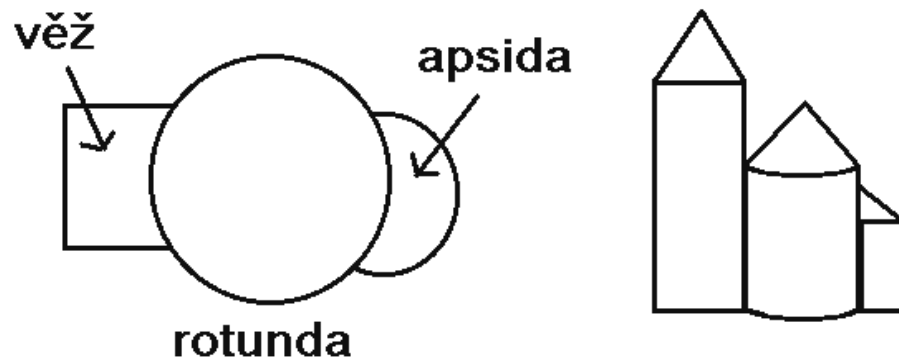

křížová klenba

panský = tribunový kostel

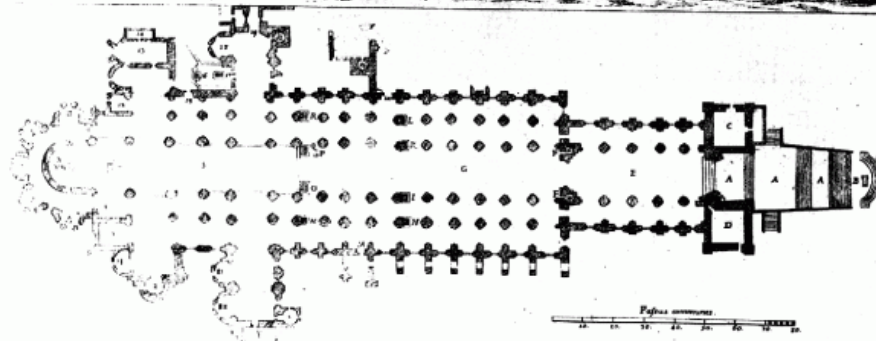

Románská architektura ve Francii

klášter Saint-Foy, Conques

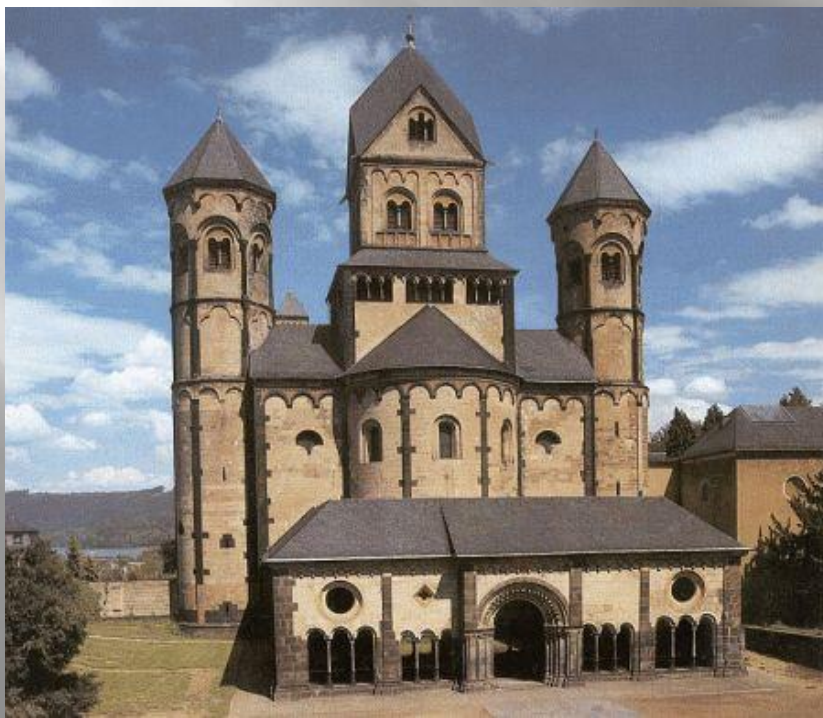

Bazilika svatého Saturnina
z Toulouse

Klášter Cluny

Opatský kostel v Maria Lach

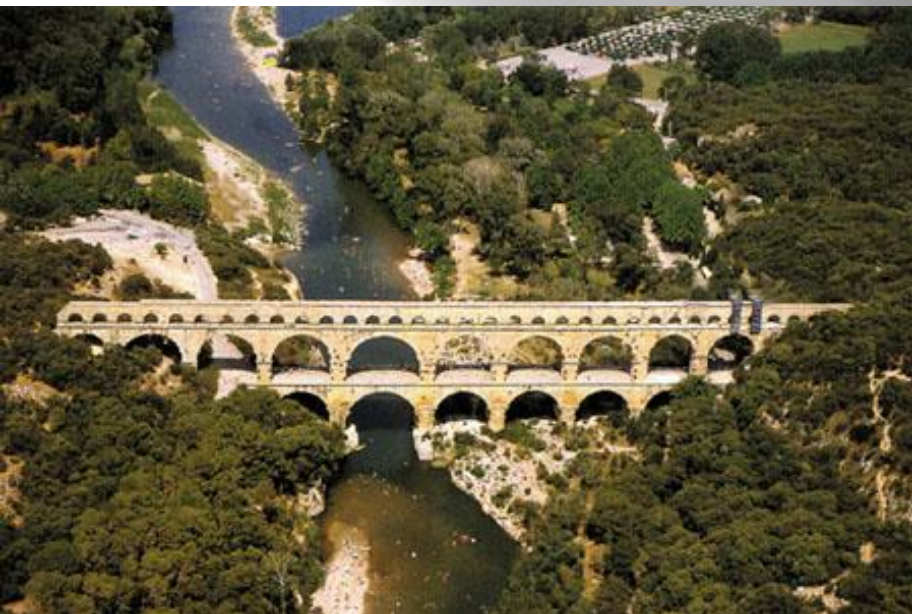
Katedrála Notre-Dame de Chartres

Klášter Saint-Michel de Cuxa

kamenný most v Avignonu, Francie

Tower, Velká Británie

Kláster Fontevrault

Saint-Étienne, Caen,
Calvados

Katedrála Saint-Bénigne,
Dijon

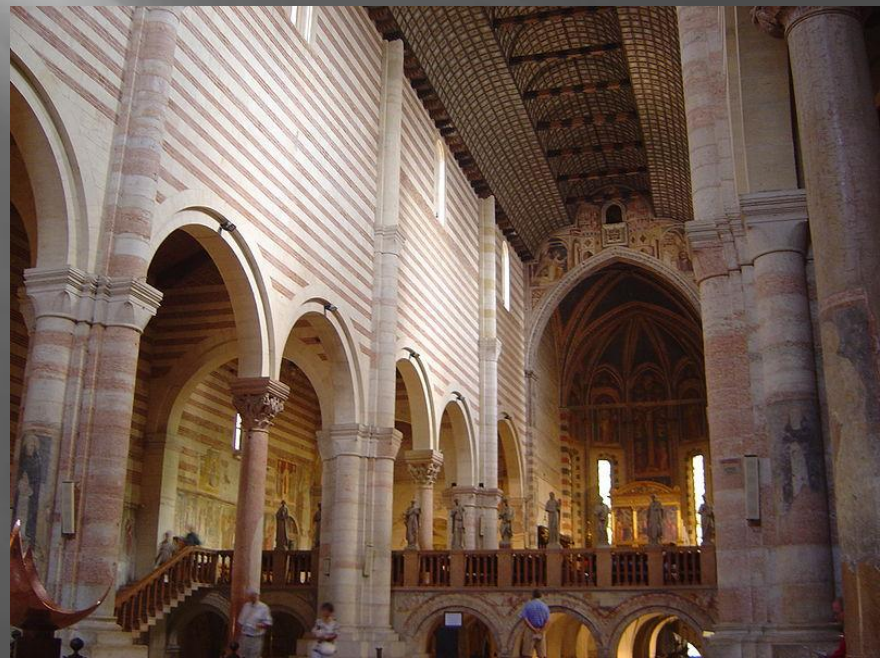
Klášter Saint-Savin-sur-
Gartempe

Románská architektura v Itálii

Baptisterium, dóm a zvonice – šikmá věž v Pise

kostel San Zeno
Maggiore, Verona

Sant' Ambrogio, Milán

Kostel San Sisto, Pisa

Česká architektura

- ▣ tvoří první fázi vývoje architektury na našem území s dochovanými stavbami
- ▣ v období románského slohu vznikají v Česku první kamenné stavby, a to především kostely a budovy klášterů, ke konci období také první hrady a městské stavby
- ▣ stavby románské architektury vznikaly na našem území od sklonku 9. století do poloviny 13. století

Kostel sv. Petra a Pavla v Budči

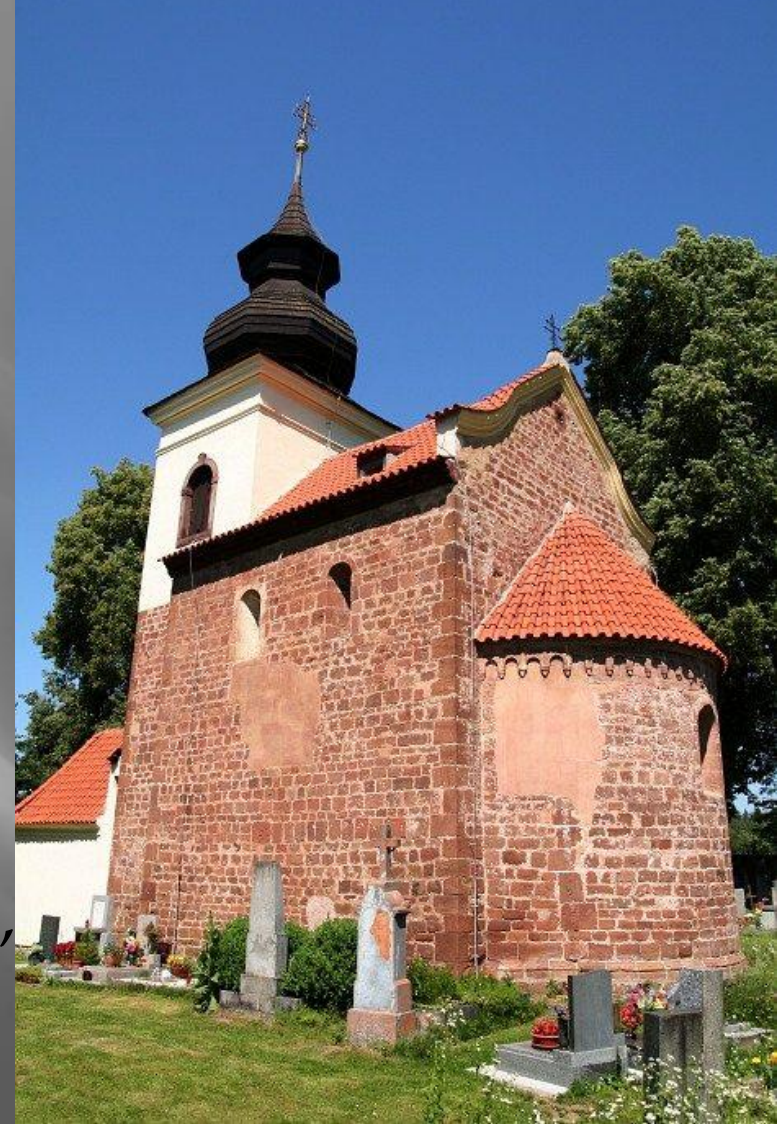
Rotunda ve Starém Plzenci

kostela sv. Prokopa v Záboří u Labem

Porta coeli

Porta Coeli,
Týšnov

kostel sv. Jakuba,
kolínsko

Porta coeli

Základy prvního kostela - sázavského kláštera

pozůstatky románského biskupského
paláce na budově starého probošství
na pražském hradě

Rotunda sv. Kateřiny ve
Znojmě

Rotunda u věže hradu v
Týnci nad Sázavou

Apsida v závěru baziliky sv. Jiří

sdružená okna paláce v Olomouci

Interiér baziliky v Tismicích

závěr klášterního kostela
na Strahově

kostel sv. Jiří na Řípu

Centrální stavby

Kostel svaté Máří Magdaleny

Rotunda
sv. Kříže,
Staré
Město,
Praha

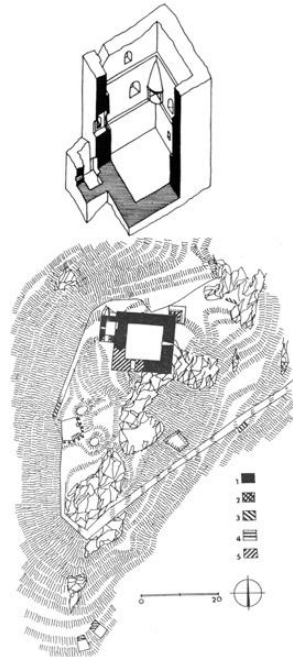
Podélné stavby

Kostel v Mohelnici nad
Jizerou

Kostel Všech svatých, Újezd u Černé Hory

hrad Přimda –
první kamenný
hrad s obytnou
věží

DĚKUJI ZA POZORNOST 😊

Daniela Hallaková

zdroje:

- ▣ <http://www.google.cz/images?hl=cs&exlids=17259,26781,26790,26885&xhr=t&q=rom%C3%A1nsk%C3%A9+um%C4%9Bn%C3%AD&cp=10&um=1&ie=UTF-8&source=og&sa=N&tab=wi&biw=912&bih=880>
- ▣ http://cs.wikipedia.org/wiki/Rom%C3%A1nsk%C3%BD_sloh
- ▣ http://cs.wikipedia.org/wiki/Rom%C3%A1nsk%C3%A9_mal%C3%ADum%C5%99stv%C3%AD
- ▣ http://cs.wikipedia.org/wiki/Rom%C3%A1nsk%C3%A1_architektura_v_%C4%8Cesku
- ▣ http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_Sv%C4%9Bt%C3%AD_svat%C3%A9ho_Jana_K%C5%99titele_%28Doln%C3%AD_Chabry%29
- ▣ http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_Sv_Savin-sur-Gartempe
- ▣ http://cs.wikipedia.org/wiki/Kodex_vy%C5%A1ehradsk%C3%BD
- ▣ <http://www.imaturita.cz/referaty/dejepis/romanska-a-goticka-kultura/27/>
- ▣ <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/rovna/kostel-sv-jakuba>
- ▣ <http://www.matkamest.cz/vysehrad---rotunda-sv-martina---romanska-rotunda.html>
- ▣ <http://www.czechtourism.com/cze/cz/docs/what-to-see/prague/monuments/>
- ▣ <http://www.schnablova.net/www/Romanske%20pamatky/index.html>
- ▣ <http://mim.cemotel.cz/a/rom.htm>
- ▣ <http://www.uur.cz/images/uzemnitrozvoj/cestovniuruch/stavebnislohy/texty/1-romansky-sloh-text.pdf>
- ▣ <http://sileny.blog.cz/0804/romanske-umeni>
- ▣ http://www.romarch.cz/CZ/01_katalog/texty/02_uvod.htm
- ▣ <http://www.czech.cz/cz/66802-historie-vytvarneho-umeni>
- ▣ http://studentka.sms.cz/maturitni_otazka/romanske_umeni
- ▣ http://www.google.com/images?hl=en&rlz=&q=romanske+umeni&um=1&ie=UTF-8&source=univ&ei=Uz2nTKegHYbIsWaZ-u27DA&sa=X&oi=image_result_group&ct=title&resnum=1&ved=0CCwQsAQwAA&biw=912&bih=880
- ▣ http://cs.wikipedia.org/wiki/Rom%C3%A1nsk%C3%A1_architektura
- ▣ http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=96
- ▣ <http://referaty-seminarky.cz/romanske-umeni/>
- ▣ http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jHzckmXrB40J:sportgym-ostrava.cz/ucitele/files/dejepis/romanske_umeni.pps+rom%C3%A1nsk%C3%A9+um%C4%9Bn%C3%AD&cd=14&hl=cs&ct=clnk&gl=cz
- ▣ http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qIKr4Y_us0oJ:www.gymnazium.podborany.cz/soubory/prace/zadova_romanske.ppt+rom%C3%A1nsk%C3%A9+um%C4%9Bn%C3%AD&cd=16&hl=cs&ct=clnk&gl=cz
- ▣ http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rIU6F5wUxqYI:www.jaroska.cz/elearning/dk/prezentace/romanske_obdobi/romanska_architektura.ppt+rom%C3%A1nsk%C3%A9+um%C4%9Bn%C3%AD&cd=3&hl=cs&ct=clnk&gl=cz
- ▣ http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:gnvdSvRjNo4J:www.jaroska.cz/elearning/dk/prezentace/romanske_obdobi/romanske_socharstvi_a_malirstvi.ppt+romanske+umeni+socharstvi&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz
- ▣ <http://czechfolks.com/plus/2009/11/24/pavel-pavek-kostel-z-dvanacteho-stoleti/#more-4621>
- ▣ http://www.fp.vslib.cz/kad/materialy/nastenka/Pro_studujici/Stredovek-CD/06_prem_stat_12.html
- ▣ <http://www.google.com>
- ▣ <http://www.google.cz>
- ▣ <http://www.wikipedia.cz>
- ▣ <http://www.wikipedia.com>
- ▣ <http://www.portacoeli.cz/>
- ▣ http://studentka.sms.cz/referat/romanske_umeni_1
- ▣ „Dějiny umění v obrysech“ - napsal: Antonín Matějčík